

RADIOGRAFIA UNEI ALEGERI (CORNELIU ZELEA-CODREANU, 31 AUGUST 1931, JUDEȚUL NEAMȚ)

Partidele de dreapta au jucat un rol important în perioada interbelică, în viața publică a unor țări europene. Considerată de mulți istorici o variantă românească a fascismului, Mișcarea Legionară nu a făcut nici ea excepție, având o însemnătate deosebită, uneori exagerată sau minimalizată, în istoria socială și politică a României interbelice.

Lucrările de specialitate care i-au fost dedicate se întâlnesc atât în istoriografia occidentală, cât și în cea românească¹. Din păcate, până în 1989, în cazul studiilor apărute în străinătate, sursele s-au bazat în esență pe material documentar publicat în Occident de către legionari, iar în ceea ce privește activitatea cercetătorilor autohtoni, demersurile istoriografice ale acestora au fost determinate mai mult de directive politice. Dacă în primul caz consecințele constau în deformări, perspective unilaterale și concluzii eronate, în cel de-al doilea, rezultatele cercetării istoriografiei românești din perioada antedecembristă, deși mai aproape de materialul istoric, au fost trasate de Partidul Comunist.

Deși, după 1989, numărul cercetătorilor români care au putut examina materialul oferit de izvoarele istorice privitor la Mișcarea Legionară a crescut, iar editarea în limba română a studiilor apărute anterior în Occident a devenit posibilă, vechile probleme legate de interpretarea istorică au rămas valabile. Pe de-o parte se situează cei care continuă să considere Mișcarea Legionară drept o grupare de tip terorist, aflată în solda forțelor străine, fără o reală bază socială, iar pe de altă parte sunt cei care au văzut în ea o mișcare de reînnoire morală, ale cărei acțiuni au fost mereu în deplină legalitate².

Studiul de față își propune să surprindă cauzele care au favorizat succesul legionarilor în alegerile parțiale din județul Neamț, desfășurate în 31 august 1931. Evenimentul este considerat în istoriografia de specialitate unul dintre cele mai importante momente ale evoluției extremei drepte românești. De fapt, această primă victorie electorală a unei mișcări de extremă dreaptă poate părea paradoxală, în condițiile în care, doar cu câteva luni înainte, organizația condusă de Corneliu Zelea-Codreanu fusese desființată și interzisă de ministrul de Interne, Ion Mihalache, din guvernul național-țărănesc.

¹ Avem în vedere, în primul rând, lucrările: Fătu și Spălățelu 1980; Heinen 1999; Nagy-Talavera 1996; Ornea 1996; Palaghiță 1993; Rallo 1999; Sima 1994; Veiga 1995; Weber 1999; Zamfirescu 1997.

² Totuși, au existat și unii autori care au reușit să-și păstreze imparțialitatea, cum este și cazul lui Armin Heinen, al cărui studiu, publicat la München în 1986, se detașează dintre lucrările de specialitate dedicate Mișcării Legionare prin bogăția surselor, dar și prin metoda și concepția istoriografică.

Atunci când, în aprilie 1931, cabinetul condus de Gh. Gh. Mironescu a lăsat locul unui guvern de uniune națională format din tehnocrați, avându-l drept prim-ministru pe Nicolae Iorga, liderul Partidului Naționalist-Democrat³, nimic nu anunța succesul ulterior al Grupării Corneliu Zelea-Codreanu. Alegerile organizate în iunie aduseseră noilor guvernanți 47,5 % din voturi și, beneficiind de prima electorală, au obținut 289 de locuri în Cameră⁴. În județul Neamț, victoria coaliției fusese zdrobitoare: cele 19.591 de voturi primite aici reprezentau 61,5 % din totalul opțiunilor electoratului nemțean⁵.

Aceste alegeri au marcat și debutul organizației conduse de Corneliu Zelea-Codreanu în campaniile electorale interbelice, deși în viziunea liderului legionar “campania electorală nu este scopul legionarului, însă [...] este singura cale pe care legea ne-o lasă liberă, pentru a impune orice modificare pe care o dorim în țară”⁶.

În vara anului 1931 era impropriu să se vorbească despre Mișcarea Legionară ca despre o veritabilă organizație politică, atât datorită faptului că doar în iunie 1930, din inițiativa lui Codreanu, s-a constituit, la București, Garda de Fier ca partid politic reprezentându-i pe legionari, cât și faptului că-i lipsea un program electoral corespunzător. Dizolvarea Legiunii Arhanghelul Mihail și a Gărzii de Fier de către autoritățile române complicase într-un fel situația noii organizații, chiar dacă tânărul lider legionar își înscrisese partidul sub denumirea Gruparea Corneliu Zelea-Codreanu în alegerile generale⁷. În aceste condiții, era destul de dificil de susținut o campanie electorală cu oarecare șanse de reușită în iunie 1931. De aceea, rezultatele de atunci au fost cele preconizate, în sensul că, obținând doar 34.183 de voturi, s-au plasat mult sub baremul necesar pentru a intra în Parlament⁸.

Candidaturile grupării lui Codreanu au fost depuse doar în 17 județe, iar Corneliu Zelea Codreanu împreună cu I. N. Ionescu, Ilie Gârneață și Radu Mironovici au preferat să se înscrie pe listele din județul Neamț, liste având ca siglă electorală șase bare încrucișate, care simbolizau gratiile unei închisori⁹. Însă, cu cele 1.386 voturi, reprezentând doar un procent de 4,3 %, Gruparea Corneliu Zelea-Codreanu s-a plasat pe locul al șaselea în județ, dintre cele zece formațiuni politice implicate în campania electorală¹⁰. Cele mai multe voturi ale Gărzii au fost obținute în secțiile din Roznov (330 de voturi), Buhuși (207 de voturi) și Bicaz (126 de voturi)¹¹, dar prima participare a Mișcării Legionare la

³ Scurtu și Buzatu 1999, p. 231-232.

⁴ *Ibidem*, p. 235.

⁵ Dosar nr. 226/1931, f. 361.

⁶ Mișcarea Legionară 1999, p. 48.

⁷ Codreanu 1994, p. 403.

⁸ *Monitorul Oficial*, nr. 131 din 10 iulie 1931.

⁹ Dosar nr. 226/1931, f. 263.

¹⁰ Dosar nr. 226/1931, f. 365.

¹¹ Dosar nr. 226/1931, f. 437.

disputa electorală din Neamț reprezentase un eșec per ansamblu. De aceea, atunci când, după 20 de zile, Mihail Manoilescu a renunțat atât la portofoliul său ministerial cât și la locul său de deputat de Neamț, eliberând astfel un mandat parlamentar, nimeni nu și-a închipuit că cel care va profita de noua situație va fi tocmai Codreanu.

Astfel, în august 1931 au avut loc alegeri parlamentare parțiale în județul Neamț, pentru care s-au înscris doar șase formațiuni politice: P.N.L., P.N.Ț., P.N.L.-Gh. Brătianu, Liga “Vlad Țepeș”, Blocul Muncitoresc Țărănesc și Gruparea Corneliu Zelea-Codreanu. La o privire de ansamblu, șansele de reușită ale tânărului Codreanu păreau destul de insignifiante, ținând cont de numele “grele” prezente pe celelalte liste electorale¹². În presa locală, candidatul gardiștilor era cotate cu șanse minime de reușită, spre deosebire de reprezentatul liberalilor, Leon Pșepelinschi, și al național-țărăniștilor, Gică Măcărescu, care erau considerați favoriți certți, mai ales că cel dintâi se bucura și de sprijinul total al autorităților¹³.

În alegerile desfășurate în 1931 Garda de Fier a obținut, în cele 16 circumscripții electorale ale județului Neamț, următoarele rezultate¹⁴:

Circumscripțiile electorale ale județului Neamț	Rezultatele electorale ale Gărzii de Fier	
	1 Iunie 1931	31 august 1931
<i>Total</i>	<i>1383</i>	<i>11193</i>
nr. 1. Piatra-Neamț	102	353
nr. 2. Piatra-Neamț	70	338
nr. 3. Piatra-Neamț	76	600
nr. 4 Roznov	330	1144
nr. 5 Borlești	35	896
nr. 6 Podoleni	24	651
nr. 7 Buhuși	207	1028
nr. 8 Girov	31	602
nr. 9 Păstrăveni	13	679
nr. 10 Uscăți	31	682
nr. 11 Băltătești	56	962
nr. 12 Târgul-Neamț	73	481
nr. 13 Târgul-Neamț	81	626
nr. 14 Bicz	126	611
nr. 15 Ceahlău	110	1093
nr. 16 Broșteni	18	397

¹² Dosar nr. 102/1931, f. 1.

¹³ *Reformatorul*, Piatra Neamț, nr. 674 din 16 august 1931.

¹⁴ Dosar nr. 226/1931, f. 437-438; Dosar nr. 86/1931, f. 1.

Tocmai de aceea rezultatul final a surprins, evident, pe toată lumea, căci cu 11.193 de voturi, Codreanu smulsese 39,61 % din totalul sufragiilor exprimate, situându-se cu mult în fața celorlalte partide: P.N.L. a obținut 25,5 %, P.N.Ț. 21,64 %, P.N.L. Brătianu 12,2 %, B.M.Ț. 0,9% și Liga “Vlad Țepeș” 0,23 %¹⁵.

Totuși, numărul exact al voturilor obținute de Gardă este discutabil, pentru că, deși în urma centralizării rezultatelor de la toate secțiile din circumscripția electorală a județului Neamț, Biroul Electoral Județean anunța, încă din 31 august, alegerea lui Corneliu Zelea-Codreanu, cu un număr de 11.193 de voturi¹⁶, în tabelul sinoptic publicat de ziarul local *Telegraful* pe data de 1 septembrie 1931 sau într-o serie de lucrări de specialitate dedicate Mișcării Legionare se dă cifra de 11.176 voturi¹⁷. În dosarele celor 13 circumscripții se observă că această diferență apare doar la secțiile 6 Podoleni¹⁸ și 9 Păstrăveni¹⁹, unde Garda a obținut doar 641, respectiv 672 voturi și nu 651, 679, date rămase oficiale, preluate ca atare și de presa centrală²⁰. Pentru că cele 17 voturi în plus sau în minus nu puteau schimba nimic din rezultatul alegerilor, se pare că în acest caz a fost vorba doar de o neglijență a autorităților.

Reușita lui Codreanu și implicit a formațiunii conduse de acesta în alegerile parțiale a uluit în epocă opinia publică. În viziunea membrilor mișcării, data de 31 august 1931 a însemnat un nou început de drum, fiind pentru prima dată când se reușea trimiterea unui deputat în Parlamentul din București. Tocmai de aceea, încercând să surprindem astăzi elementele care au favorizat alegerea liderului legionar de către electoratul județului Neamț, remarcăm în primul rând faptul că, în anul 1931, organizația lui Codreanu reprezenta o grupare regională, un mic partid printre multe altele, dependent de câteva puncte de sprijin puternice. De-abia ulterior Legiunea a devenit un factor demn de luat în seamă al politicii românești și tocmai de aceea la începutul deceniului patru al secolului XX opinia publică era curioasă de ceea ce va prezenta Codreanu în Parlament. Deci, triumful Gărzii în Neamț nu trebuie privit ca fiind determinat de faptul că în zonă mișcarea dispunea în acel moment de o puternică organizație locală, ci în primul rând de anumiți factori care au favorizat-o în vara anului 1931. Se poate ca, în condiții similare, succesul legionarilor să fi fost posibil în oricare din județele din Moldova și chiar în unele din Transilvania, căci rezultatele electorale din iunie 1931 fuseseră mult mai încurajatoare într-o serie din aceste zone decât în Neamț²¹.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Dosar nr. 226/1931, f. 581.

¹⁷ Weber 1999, p. 87.

¹⁸ Dosar nr. 80/1931, f. 1.

¹⁹ Dosar nr. 86/1931, f.1-2.

²⁰ *Adevărul*, București, din 1 septembrie 1931.

²¹ Rezultatele alegerilor din iunie 1931, pentru Gruparea Corneliu Zelea-Codreanu: județul Cahul 24 %, Câmpulung 19,9 %, Ismail 14,66 %, Covurlui 10,61 %, Turda 8,21 %; *Monitorul Oficial*, nr. 134 din 10 iunie 1931.

Una dintre cauzele care au dus la acest rezultat a fost direct legată de modul în care autoritățile au privit aceste alegeri. Mulți sunt cei care consideră că Legiunea nu ar fi avut nici o șansă în august 1931 dacă guvernul și-ar fi depus o listă proprie de candidați. Într-adevăr, cel mai important factor care a dus la reușita formațiunii lui Codreanu a fost tocmai atitudinea autorităților care, după o obositoare campanie, considerau inutilă implicarea într-o nouă dispută electorală doar pentru un singur mandat de deputat²². În fond, este binecunoscută situația din perioada interbelică, când fiecare guvern lua în calcul un barem fix de voturi pentru fiecare județ, care era evaluat ca o reflectare a nivelului puterii sale și nu ca o confirmare a programului său politic. Înlăturându-se acele metode restrictive care asigurau fiecărui guvern necesara “zestre” electorală, alegătorii puteau acum să-și exprime într-un mod mai deschis opțiunile.

Județul Neamț s-a încadrat ușor în aceste tipare, ba chiar mai mult, zona nu reprezenta un bastion important al marilor partide, adică Partidul Național Liberal și Partidul Național Țărănesc, fiind un spațiu cu preferințe politice foarte diverse, care oferise până atunci fără probleme voturile necesare guvernului care organiza alegerile.

Rezultatele Gărzii la alegerile din iunie 1931 fuseseră interpretate într-un mod original de autorități, care considerau că voturile obținute de legionari se datorau doar propagandei făcute de câteva persoane, simpatizanți legionari aflați sub permanenta supraveghere a poliției²³. Printre aceștia se găsea și “studentul” Ion Herghelegiu²⁴, unul din promotorii ideilor legionare pe plan local, care fusese implicat, în anul 1925, într-un conflict violent cu mai mulți tineri evrei. Incidentul a luat amploare, fiind urmat de o serie de procese în care au fost implicați, ca avocați ai lui Herghelegiu, Corneliu Zelea-Codreanu și Ilie Gârmeață²⁵. De asemenea, suspectat de legături strânse cu legionarii era și un important om de afaceri din zonă, Nuțu Eșanu. Autoritățile erau interesate de persoana acestuia, deoarece constataseră că majoritatea celor care votaseră Garda în alegerile din iunie proveneau din rândul celor care practicau plutăritul pe râul Bistrița, plutași care în mare parte lucrau pentru Eșanu²⁶.

Rezultatele acestor alegeri parțiale nu le erau întru totul indiferente autorităților, care scontau pe un succes lejer al liberalilor sau al național-țărăniștilor,

²² Totuși, guvernul avusese inițial intenția de a participa la aceste alegeri parțiale, nominalizând chiar un candidat, pe Zamfir Brătescu, dar, din cauzele amintite, a renunțat. Dosar nr. 226/1931, f. 535.

²³ Dosar nr. 90/1931, f. 361.

²⁴ De profesie avocat, a deținut funcția de comandant legionar. Ridicat împreună cu alți șase legionari de la Spitalul Militar din Brașov, în noaptea de 21-22 septembrie 1939, reușește pentru moment să fugă de sub escortă. După numai o zi, timp în care autoritățile fixaseră chiar o recompensă pe capul său, este prins și executat pe loc într-o pădure din zona Râșnov. Ulterior, trupul lui și al celorlalți șase legionari este expus timp de două zile în piața publică a orașului Brașov.

²⁵ *Volta*, Piatra Neamț, nr. 1 din 2 iulie 1928.

²⁶ Dosar nr. 90/1931, f. 361.

nicidecum pe unul al legionarilor. Tocmai de aceea câteva luni mai târziu în județul Tutova, unde se ivise din nou un loc de deputat, guvernul a fost mai ferm, apelând de această dată la cunoscutele persecuții și hărțuiri, pentru a împiedica, fără succes e drept, o nouă victorie legionară²⁷.

În epocă, principalul vinovat de victoria Gărzii a fost considerat prefectul de Neamț, Dușu Isecescu, acuzat că nu l-a sprijinit cum trebuia pe reprezentantul liberalilor, Leon Pșepelinski²⁸. Reacția primului-ministru de atunci, Nicolae Iorga, se înscrie în acest curent de opinie, în viziunea lui prefectul fiind un tip "leneș, incapabil și nepopular"²⁹. Atitudinea lui Iorga față de reprezentantul guvernului în județ poate părea deplasată, dacă ținem cont de existența unor dovezi care arată clar că acesta s-a implicat, chiar mai mult decât era cazul, în aceste alegeri. Una dintre acestea este și contestația depusă la secția de votare nr. 9, Păstrăveni, de un alegător nemulțumit de faptul că, în interiorul acestei secții de votare, prefectul Isecescu personal îndemna oamenii să-i voteze pe liberali sau țărăniști³⁰.

În multe lucrări de specialitate s-a considerat că unul dintre elementele principale cărora Legiunea le-a datorat victoria a fost legat de noul tip de campanie electorală promovat în Neamț în august 1931. Într-adevăr, pentru prima dată un partid politic renunța la clasicele acțiuni propagandiste. Este drept că acest nou mod de a face campanie electorală a fost dictat mai mult de problemele financiare cu care se confrunta organizația lui Codreanu. Șeful legionar nu dispunea nici măcar de fondurile pentru plata taxei necesare înscrierii propriilor liste de candidați. Ajutorul bănesc pentru înregistrarea oficială a listelor, cât și pentru tipărirea diferitelor manifeste electorale, i-a fost furnizat de amintitul simpatizant local al Mișcării, Nuțu Eșanu³¹. Tocmai de aceea, în august 1931, rolul esențial a revenit membrilor legionari implicați în Neamț, pentru prima dată, într-o nouă formă de luptă electorală. Deși ținute sub o atentă supraveghere, echipele de tineri legionari chemate de Codreanu s-au răspândit în întreg județul, implicându-se în diverse acțiuni menite a câștiga simpatia populației. Un succes deosebit au înregistrat în mediul rural, fapt confirmat și de Codreanu în memoriile sale: "Echipele au început să muncească pe la oameni cu ziua pentru a căpăta de mâncare. În scurt timp ele au început să fie iubite de țărani"³².

Din păcate, nu putem estima decât cu aproximație numărul legionarilor implicați în campania din județul Neamț, deoarece un alt aspect destul de neclar este și cel legat de numărul de membri de care dispunea Legiunea în anul 1931,

²⁷ Codreanu 1994, p. 428-432.

²⁸ *Reformatorul*, nr. 677 din 7 septembrie 1931.

²⁹ Iorga 1939, p. 55.

³⁰ Dosar nr. 86/1931, f. 2.

³¹ Codreanu 1994, p. 404.

³² *Ibidem*.

după unele surse se pare că numărul acestora era, în întreaga țară, de circa 6.000³³. În județul Neamț, rapoartele organelor de poliție precizau, cel puțin pentru prima parte a anului 1931, că în zonă nu fusese înființată nici o “organizație a legiunii”³⁴. Totuși, Corneliu Zelea-Codreanu amintește de câteva cuiburi legionare existente în Neamț în vara anului 1931³⁵.

Rămâne remarcabilă viabilitatea acestei soluții de agitație electorală, determinată, este drept, și de imposibilitatea Mișcării Legionare de a-și face propagandă prin intermediul presei locale. Ba chiar dimpotrivă, principalele ziare locale i-au fost total potrivnice, lucru de înțeles ținând cont de faptul că majoritatea trusturilor de presă erau controlate de evrei, nu tocmai simpatizanți ai gardiștilor³⁶. De-abia după alegerea lui Corneliu Zelea-Codreanu, legionarii au reușit să tipărească în Neamț câteva numere ale unui oficios local, *Garda de Fier*. În paginile acestuia au scris, printre alții, cunoscuți lideri legionari precum Corneliu Zelea-Codreanu, Doru Belimace³⁷ sau Nuțu Eșanu. Ultimul dintre aceștia, drept răsplată pentru ajutorul oferit, primește funcția de comandat al Legiunii în Neamț³⁸.

Din acest punct de vedere, Codreanu avea numai de suferit, datorită programului antisemit promovat. Totuși, nu putem neglija faptul că, în mare parte, succesul legionarilor s-a datorat tocmai acestor opțiuni antisemite.

Legiunea încercase chiar să schițeze un program electoral care să clarifice poziția organizației, națională și monarhistă, dar dorea să atingă și “probleme stringente care împovărează economia și moralul țării”³⁹. În ciuda acestor demersuri, nu a reușit să aducă vreo contribuție clară în privința unor măsuri economico-politice imediate. Problematika antisemită se regăsea și ea în acest manifest electoral, iar soluțiile propuse erau destul de radicale, mergând de la aplicarea lui “*numerus clausus*” în școli până la expulzarea evreilor care au imigrat după 1914⁴⁰.

Într-adevăr, într-o astfel de regiune, recunoscută pentru puternicele sentimente antisemite ce se manifestaseră cu diferite ocazii, acest tip de discurs electoral prindea foarte bine⁴¹. Mulți dintre cei care l-au votat pe Corneliu Zelea-Codreanu

³³ *Adevărul*, București, 14 ianuarie 1931.

³⁴ Dosar nr. 90/1931, f. 31, 56.

³⁵ Codreanu 1994, p. 403.

³⁶ Avem în vedere aici săptămânalul *Reformatorul* și cotidianul *Telegraful*, singurele gazete locale ce au avut o apariție regulată în perioada avută în vedere.

³⁷ Comandant legionar, unul dintre Nicadori, echipa legionarilor care l-a asasinat pe premierul I. G. Duca la Sinaia pe data de 29 decembrie 1933.

³⁸ *Garda de Fier. Organ al Legiunii “Arhanghelul Mihail”*, Piatra Neamț, nr. 1 din 7 septembrie 1931.

³⁹ *Legiunea “Arhanghelul Mihail”* 1931, p. 10.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 7-9.

⁴¹ Despre primele manifestări antisemite ale locuitorilor județului Neamț vezi Kaufman 1929, p. 271-278.

în august 1931 s-au format într-un mediu social-politic marcat de puternice reacții naționale și antisemite, vizibile chiar și în perioada antebelică.

În județul Neamț exista în perioada interbelică o puternică comunitate mozaică, ce deținea o importantă și invidiată poziție socială. Conform datelor furnizate de recensământul general al populației din 29 decembrie 1930, evreii reprezentau, prin importanța lor numerică, prima minoritate atât în Neamț (6,5 %), cât și în întreaga Moldovă (6,5 %), procente peste cel înregistrat pe țară (4 %) ⁴².

Analiza sistematică a rezultatelor electorale oferă multe analogii între zonele în care Codreanu a avut succes și politica antisemită promovată intens de Mișcarea Legionară. Astfel, garda a obținut multe voturi, atât în alegerile generale din iunie, cât și în cele parțiale din august, în zona urbană unde, deși românii, care constituiau 90,3 % din populația județului, dețineau majoritatea (66,5 %), naționalitatea cea mai urbanizată o reprezentau evreii. Cei 11.826 (27 %) de locuitori evrei ai orașelor Piatra Neamț, Buhuși și Târgu Neamț însumau 92 % din totalul populației evreiești din județ ⁴³. Ocupând importante sectoare economice (comerț, industrie, alimentație), stârniseră, cum era firesc, sentimente de ostilitate din partea celorlalți, care, în alegerile parțiale, nu au șovăit să-și ofere voturile unei grupări antisemite.

Deși cele trei circumscripții urbane au dat Gărzii 31 % din totalul opțiunilor electorale, Legiunea a realizat în afara orașelor cele mai bune rezultate ale sale. Aici, cel mai mare succes a fost obținut în circumscripția electorală Roznov, care s-a situat, cu cele 10,2 % din voturi, puțin sub cel mai bun rezultat urban (12 %), înregistrat chiar în capitala județului, dar peste celelalte secții urbane ⁴⁴. Poate nu întâmplător, această reușită s-a datorat și faptului că cea mai numeroasă comunitate de evrei din mediul rural trăia tocmai în regiunea Roznov ⁴⁵. La țară Garda a avut un rezultat meritoriu și în circumscripția Ceahlău (9,8 %), o zonă exclusiv montană, specifică unui județ acoperit de păduri în proporție de 46,8 % ⁴⁶. Aici, unica posibilitate de subzistență a populației o constituia administrarea și prelucrarea potențialului silvic. Dezvoltarea producției industriale și supraexploatarea fondului forestier, acțiuni care au diminuat constant această bază vitală de trai, au creat un potențial protestatar, speculat prompt de mișcare. Aceasta a identificat drept principali vinovați pentru starea de fapt existentă pe evrei, care "acaparaseră comerțul cu lemne" ⁴⁷. Totuși, asta nu-l împiedica pe Codreanu să accepte sprijinul financiar oferit de Nuțu Eșanu, ale cărui afaceri se desfășurau tocmai în industria nemțeană a lemnului, unde era puternic concurat de evrei.

⁴² Recensământul 1931, p. XXIV, 308.

⁴³ *Ibidem*, p. 308-315.

⁴⁴ Armin Heinen, în studiul său despre Mișcarea Legionară, considera eronat că cel mai mare succes obținut de gardă a fost în circumscripția electorală "Leahlău" (n. n. Ceahlău). Heinen 1999, p. 388.

⁴⁵ Recensământul 1931, p. 315.

⁴⁶ Enciclopedia 1940-1941, p. 304.

⁴⁷ Hogeia 1936, p. 45.

Discutabilă rămâne însă chiar atitudinea comunității evreiești locale față de pericolul ca unul dintre cei mai înverșunați dușmani ai săi să acceadă la funcție publică. Deși Partidul Evreiesc, înființat la 4 mai 1931, depusese, în iunie 1931, liste proprii de candidați în județ, rezultatele au fost total dezamăgitoare, chiar și în zonele în care exista un puternic electorat evreiesc. Cele 856 de voturi obținute atunci, reprezentând doar 2,5 % din totalul sufragiilor⁴⁸, demonstau că opțiunile politice ale acestei minorități nu convergeau spre un punct de vedere unitar, motiv pentru care Partidul Evreiesc renunță să mai participe la alegerile partiale. Poate și din acest motiv în campania electorală desfășurată de Mișcarea Legionară în august 1931 accentul nu a mai fost pus atât de puternic pe o propagandă antisemită, cum fusese cu numai câteva luni înainte.

Totuși, în Neamț Legiunea a abordat un tip de discurs îndreptat mai ales contra neîmplinirilor sociale și politice decât împotriva evreilor. Recesiunea economică în zonă făcea dificilă asigurarea unui trai decent. De aceea, una dintre țintele favorite ale Legiunii erau tocmai partidele politice. Manifestele electorale ale Gărzii nu mai aveau, în august 1931, un caracter antisemit, deoarece acum principalii vinovați de starea materială precară a locuitorilor erau identificați în: “Partidul liberal moșul și strămoșul tuturor nelegiuirilor”, “Vestita bandă de făcători de rele care am avut nenorocul s’o cunoaștem noi și țara întregă sub numele de Național-țărăniști”, “Otrăvitoarea nadă a oazei Georgiste altă fală a pustiei liberale” sau “Voi îngropa stârvul averescan”⁴⁹.

Nu întâmplător liderul legionar a preferat județul Neamț, dintre cele 17 județe în care Garda și-a depus liste în iunie 1931. Aici, Corneliu Zelea-Codreanu era privit cu simpatie de o mare parte a localnicilor, de fiecare dată prezența sa în zonă fiind semnalată prompt de presa locală⁵⁰. De asemenea, nu trebuie omis factorul religios, care constituia un adevărat liant între o mișcare cu un puternic caracter mistic și o regiune cunoscută pentru efervescența religioasă a locuitorilor săi. În județul Neamț numeroasele mănăstiri serveau și drept stațiuni de vară pentru mulți funcționari și pentru familiile din straturile mijlocii și de jos ale societății⁵¹. Corneliu Zelea-Codreanu câștigase încrederea multor călugări atunci când a început să transporte în regiune turiști în camioneta Legiunii⁵². În iulie 1931 activitatea Gărzii se bucura chiar de un succes comercial, chiar dacă era monitorizată de poliția județelor Iași și Neamț⁵³. Recunoscători, călugării Mănăstirii Neamț acceptă să găzduiască, în 1927, Congresul Conducătorilor Mișcărilor

⁴⁸ Dosar nr. 118, f. 5.

⁴⁹ *Reformatorul*, Piatra Neamț, nr. 677 din 7 septembrie 1931.

⁵⁰ Spre exemplu, în 1928 un ziar local își informa cititorii că Corneliu Zelea-Codreanu se găsea la Mănăstirea Văratice pentru a asista la logodna uneia dintre surorile cu un localnic. *Volta*, Piatra Neamț, nr. 3 din 6 august 1928.

⁵¹ Enciclopedia 1940-1941, p. 305-306.

⁵² Codreanu 1994, p. 405.

⁵³ Dosar nr. 90, f. 459.

Studentești, prezidat de Corneliu Zelea-Codreanu⁵⁴, iar în tipografia mănăstirii au fost tipărite manifestele electorale ale gărzii, în 1931⁵⁵.

Surprinzător, triumful lui Corneliu Zelea-Codreanu, dar mai ales desfășurarea ulterioară a evenimentelor în Neamț de-a lungul întregului deceniu patru al secolului XX, pune în discuție unele din tezele enunțate de cel mai important istoric ai Mișcării Legionare, Armin Heinen. Acesta considera că Legiunea a reputat victorii electorale în mod repetat în județele unde evreii nu reprezentau un element evident al structurii sociale⁵⁶. Faptul că, în județul Neamț, unde în perioada interbelică a existat o numeroasă comunitate evreiască, Mișcarea Legionară a obținut mereu un număr important de voturi electorale contrazice ferm teza formulată de istoriograful german. Spre exemplu, atunci când, în urma alegerilor electorale din decembrie 1937, garda a devenit a treia grupare politică a României, în județul Neamț Legiunea a obținut 35,79 % dintre voturi, mai multe procente înregistrând, în întreaga țară, doar în județul Covurlui (35,93 %)⁵⁷.

Concluzionând, putem susține că victoria lui Corneliu Zelea-Codreanu în alegerile parțiale desfășurate pe data de 31 august 1931 în județul Neamț nu a fost rodul unei pure întâmplări. Reușita lui Codreanu a fost generată de mai mulți factori, pornind de la atitudinea autorităților, care ofereau astfel o nesferată libertate de exprimare electoratului nemțean, până la modul în care Garda a abordat această campanie electorală, printr-un nou tip de propagandă electorală. Semnificative pentru înțelegerea acelor evenimente sunt caracteristicile economice, sociale și etno-culturale ale județului, relevate de statisticile oficiale de la începutul anilor '30 ai secolului trecut. De asemenea, nu putem omite caracteristicile provinciei din care făcea parte județul, provincie în care se semnase actul de constituire a Mișcării Legionare. În Moldova, unde existau cele mai multe cuiburi legionare, mișcarea s-a bucurat mereu de un imens capital de simpatie, mai ales la țară, în rândul preoților și al învățătorilor care, conducând ierarhia rurală, au permis legionarilor câștigarea multor voturi în aceste localități.

Totuși, nu putem să nu remarcăm, pentru anii ce vor urma, existența unei dihotomii între influența Mișcării Legionare asupra vieții politice românești și incapacitatea acesteia de a ajunge ea însăși la putere.

LIVIU ZGÂRCIU

⁵⁴ Palaghiță 1993, p. 45.

⁵⁵ Veiga 1995, p. 136.

⁵⁶ Heinen 1999, p. 393.

⁵⁷ *Monitorul Oficial*, nr. 301 din 30 decembrie 1937, p. 9716 și următoarele.

**THE ANALYSIS OF AN ELECTION (CORNELIU ZELEA- CODREANU,
31 AUGUST 1931, NEAMȚ COUNTY)****ABSTRACT**

This present study proposes to evidence a few of the causes that favoured the success of the legionary movement in the partial elections from Neamț county, from 31 August 1931. This event is considered to be as one as the most important moment of the Romanian extreme right's evolution in the specialty historiography. The fact that this first elective victory realized under conditions in which only few months before the organization ruled by Corneliu Zelea Codreanu had been abolished and forbidden by the Romanian authorities, generated some different points of view among the historians.

Although at a thorough analysis we may sustain that the victory of Corneliu Zelea Codreanu in the partial elections from Neamț county, from 31 August 1931 did not happen by chance. His success was generated by several factors, beginning with the attitude of the authorities which offered this way an unimaginable freedom of expression to the electors from the county, till the way which the guard approached this electoral campaign, through a new type of electoral propaganda. The economic, social and ethno-cultural characteristics of the county emphasised by the official statistics from the beginning of the 30s from the past century are important for understanding these events. Although, we cannot omit the province's characteristics from which the county was part of, province in which there was signed the constitution act of the Legionary Movement. In Moldavia, where the most legionary nests existed, the movement always enjoyed great sympathy, especially in the countryside, among priests and schoolmasters, who leading the rural hierarchy, permitted the legionaries to win lots of votes in these localities.

Abrevieri bibliografice

- Codreanu 1994 - Corneliu Zelea-Codreanu, *Pentru legionari*, Timișoara, 1994.
Dosar nr. 80/1931 - Direcția Județeană Neamț a Arhivelor Naționale, fond *Trbunalul Neamț*.
Dosar nr. 86/1931 - Direcția Județeană Neamț a Arhivelor Naționale, fond *Trbunalul Neamț*.
Dosar nr. 90/1931 - Direcția Județeană Neamț a Arhivelor Naționale, fond *Poliția Piatra Neamț*.
Dosar nr. 102/1931 - Direcția Județeană Neamț a Arhivelor Naționale, fond *Tribunalul Neamț*.
Dosar nr. 118/1931 - Direcția Județeană Neamț a Arhivelor Naționale, fond *Tribunalul Neamț*.
Dosar nr. 226/1931 - Direcția Județeană Neamț a Arhivelor Naționale, fond *Prefectura județului Neamț*.
Enciclopedia 1940-1941 - *Enciclopedia României*, vol. II, București, 1940-1941.
Heinen 1999 - Armin Heinen, *Legiunea Arhanghelul Mihail. O contribuție la problema fascismului internațional*, București, 1999.
Fătu și Spălățelu 1980 - Mihai Fătu, Ion Spălățelu, *Garda de Fier. Organizație de tip fascist*, București, 1980.
Hogea 1936 - Dimitrie Hogea, *Din trecutul orașului Piatra Neamț*, Piatra Neamț, 1936.
Kaufman 1929 - Josef Kaufman, *Cronica comunităților israelite din județul Neamț*, tomul II, Piatra Neamț, 1929.
Legiunea "Arhanghelul Mihail" 1931 - Legiunea "Arhanghelul Mihail", *Garda de Fier, Programul și caracterul general*, Cluj, 1931.
Nagy-Talavera 1996 - Nicholas M. Nagy-Talavera, *Fascismul în Ungaria și România*, București, 1996.
Ornea 1996 - Zigu Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, București, 1996.
Palaghiță 1993 - Ștefan Palaghiță, *Garda de Fier spre reînvierea României*, București, 1993.

- Rallo 1999 - Michele Rallo, *România în perioada revoluțiilor naționale din Europa (1919-1945). Mișcarea legionară*, București, 1999.
- Recensământul 1931 - *Recensământul Populației României din 1930*, vol. II, București.
- Sima 1994 - Horia Sima, *Istoria Mișcării Legionare*, Timișoara, 1994.
- Scurtu și Buzatu 1999 - Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, București, 1999.
- Veiga 1995 - Francisco Veiga, *Istoria Gărzii de Fier 1919-1941. Mistica ultranaționalismului*, București, 1995.
- Weber 1999 - Eugen Weber, *Dreapta românească*, Cluj-Napoca, 1999.
- Zamfirescu 1997 - Dragoș Zamfirescu, *Legiunea Arhanghelului Mihail de la mit la realitate*, București, 1997.